

Наталія Димань – асистент кафедри мовної підготовки Білоцерківського національного аграрного університету, м. Біла Церква, Київська обл., Україна.

Коло наукових інтересів: викладання української мови як іноземної, інтерактивні методи навчання.

✉ nathalie.dyman@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0003-4087-2957>

Олена Данілова –

асистент кафедри мовної підготовки Білоцерківського національного аграрного університету пл. Соборна, 8/1, м. Біла Церква, Київська обл., Україна.

Коло наукових інтересів: викладання української мови як іноземної, інтерактивні методи навчання.

✉ hellin306@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0003-3169-0940>

Єлизавета Бадран – асистент кафедри мовної підготовки Білоцерківського національного аграрного університету пл. Соборна, 8/1, м. Біла Церква, Київська обл., Україна.

Коло наукових інтересів: викладання української мови як іноземної, інтерактивні методи навчання.

✉ hellin306@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0003-2435-7816>

УДК 811.161.2'243:378.147

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-122-127>

ІНТЕРАКТИВНІ ПРИЙОМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Анотація. У статті автори пропонують короткий огляд теоретичних засад інтерактивних методів навчання та діляться власними розробками у сфері викладання української мови як іноземної студентам-слухачам мовного курсу для іноземців у Білоцерківському національному аграрному

університеті. Основну увагу автори зосередили на тих завданнях для викладачів української мови як іноземної, які поставлено та обґрунтовано у Законі України «Про вищу освіту», зокрема формуванні україномовних компетентностей у студентів-іноземців як необхідної умови отримання професійної підготовки в Україні. Автори презентують власні ідеї щодо використання рольових ігор на заняттях з вивчення української як іноземної. Окрему увагу приділено інтерактивному прийому синквейн, що не є дуже поширеним та типовим на заняттях з іноземних мов із дорослими слухачами. Як такі, що забезпечують інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу, підвищують ефективність навчання іноземної мови, враховують індивідуальні потреби і здібності особистості, забезпечують неперервність і самостійність навчання, представлено інформаційно-комунікаційні технології. Наведено приклади застосування віртуального навчального середовища університету Moodle, платформ відео комунікації, «хмар тегів» та інших електронних застосунків.

Стаття може стати у нагоді не лише вузькому колу фахівців з викладання української мови як іноземної, а й викладачам будь-якої іншої іноземної мови, а також певним чином заохочує колег-фахівців ділитися власним доробком та практиками використання інтерактивних прийомів на заняттях із іноземних мов.

Ключові слова: українська мова як іноземна; мовленнєва компетенція; інтерактивні технології; рольова гра; синквейн; інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Реалізація Закону України «Про вищу освіту», зокрема того розділу, що стосується надання освітніх послуг іноземцям та особам без громадянства, передбачає формування української мовної і мовленнєвої компетентностей у майбутніх іноземних фахівців як необхідної умови отримання професійної підготовки у нашій державі.

Викладання української мови як іноземної для слухачів мовних курсів, які надалі планують стати студентами закладів вищої освіти України, має відповідати низці вимог. По-перше, у викладанні мають застосовуватися сучасні методики навчання іноземним мовам, щоб зробити заняття максимально ефективними та зацікавити дорослих людей. По-друге, обрані методики, методи та завдання повинні сприяти створенню дружньої та приємної атмосфери на заняттях аби допомогти слухачам адаптуватися в українському суспільстві, а також отримати якомога більше корисної інформації для самостійного існування в чужій для них країні. По-третє, заняття мають сприяти подальшому розвитку креативності, критичного мислення, кооперації та комунікації у тих, хто навчається, адже саме ці навички – серед найважливіших у сучасній педагогіці. Створення такого курсу української мови як іноземної, що відповідав би зазначеним вище вимогам, ускладнюється кількома факторами: відсутністю сучасних підручників, які б мали аудіо-, відео- або онлайн- супровід; неоднорідністю груп слухачів (в одній групі навчаються студенти із різних країн, з різними рідними мовами, які мають різний рівень освіти та мовної підготовки); досить коротким проміжком часу, впродовж якого необхідно засвоїти великий обсяг знань, щоб мати змогу вивчати спеціальні курси української мовою.

Для викладача та студентів найважчим є початковий етап вивчення української мови, оскільки англomовним або франкомовним студентам (таких більшість в аграрних закладах) важко даються морфологічні та граматичні особливості нашої мови. З досвіду багатьох викладачів української мови як іноземної, гарні результати розвитку мовної та мовленнєвої компетентностей дають комплексні методики, які у доволньому співвідношенні уможливають використання викладачами традиційних та інноваційних, словесних та наочних, онлайн- та офлайн-прийомів і засобів навчання. Добрі результати не лише освітні, а й виховні досягаються за допомогою інтерактивних методів та прийомів навчання, адже саме такі прийоми стимулюють креативність, кооперацію, критичне мислення та комунікацію у студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерактивне навчання розуміється як спеціальна форма організації пізнавального процесу, що пропонує конкретну та прогнозовану мету і створює комфортні умови навчання, щоб кожен студент відчував свою успішність та інтелектуальну

спроможність. Особливості такого навчання полягають у тому, що навчальний процес здійснюється за умови постійної активної взаємодії всіх його членів. За допомогою аналізу своєї дії та дії партнерів учасники навчального процесу змінюють модель своєї поведінки, усвідомлено засвоюють знання та вміння, тому інтерактивні методи є не тільки засобом покращення навчання, а й засобом посилення виховного впливу (Пометун, 2007).

Найбільш застосовуваними інтерактивними методами під час викладання іноземних мов є такі: «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Вилучи зайве», «Обмін думками», «Інтерв'ю», «Роз'єднай слова», «Дешифрувальник», «Грунування», «Алітерація імені» (особливо ефективно використовувати під час організації знайомства групи або під час вивчення теми «Зовнішність і характер людини»), «Заверши фразу», «Комплімент», «Прогноз погоди», «Асоціації», «Алфавіт» (дають змогу повторити практично всю лексику з теми), «Хвилина розмови», «Зміна співбесідника» (тренування діалогічного мовлення) та ін. (Сисоева, 2011).

Використання інтерактивних методів у педагогічному процесі спонукає викладача до постійної творчості, мотивує його креативність та прагнення до вдосконалення, заохочує до професійного зростання, розвитку. Адже знайомлячись з тим або іншим інтерактивним методом, викладач визначає його педагогічні можливості, ідентифікує з особливостями студентів, «приміряє» до своєї індивідуальності. Відтак, інтерактивні методи навчання можна класифікувати як дієві педагогічні інструменти, і використання їх у педагогічному процесі – необхідна умова оптимального розвитку і тих, хто вчиться, і тих, хто навчає. Сучасні педагоги цікавляться використанням цих методів і активно впроваджують їх у свою професійну діяльність.

Слушною є думка, що найбільший успіх у навчанні іноземних мов забезпечує комплексне використання різних засобів навчання. Інтенсивність та ефективність процесу навчання досягаються лише в результаті раціонального використання всіх наявних засобів, урахуовуючи дидактичні переваги та недоліки кожного з них, тобто організовуючи процес навчання за принципами органічного поєднання різних засобів навчання та доцільного їх впровадження (Коваль, 2011).

У сучасних реаліях інтерактивну взаємодію між учасниками освітнього процесу покликані забезпечувати інформаційно-комунікаційні та дистанційні технології. Дослідники в галузі лінгводидактики зазначають, що їх застосування значно підвищує ефективність навчання іноземної мови, а також відповідає таким потребам сучасного суспільства в навчанні, як неперервність, самостійність навчання, врахування індивідуальних потреб і здібностей особистості, нелінійна організація навчального процесу та ін. (Васецька, Соловійова, 2020; Clarke, 2015).

Серед відомих українських фахівців з інтерактивних методів – Пометун О., Пироженко Л., Сисоева С., Болтівець С., вони пропагують упровадження цих методик на всіх рівнях освіти. Щодо імплементації інтерактивних методів навчання у практиці викладання української мови як іноземної, цікавим досвідом діляться Овдіюк В., Свириденко І., Касьяненко Т., Лещенко Т., Біляєва О. та багато інших. У своїх публікаціях колеги наводять приклади власних практик використання інтерактивних методів та прийомів на заняттях з іноземними студентами.

Мета статті – поширення практичного досвіду використання інтерактивних методів і прийомів, напрацьованого під час викладання української мови як іноземної для слухачів курсу мовної підготовки у Білоцерківському національному аграрному університеті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішно апробованою формою навчання є рольові ігри, якій притаманна низка переваг порівняно з традиційними формами проведення занять. Вони допомагають розвивати пізнавальну сферу студентів, зокрема образне мислення, пам'ять, сприйняття реальності; виконують культурологічну функцію; передбачають активну участь всієї групи і кожного її члена. Студенти отримують знання про український мовний етикет, роль вербальних і невербальних засобів у процесі спілкування. Кожен із учасників гри може уявити себе в тій чи іншій ролі, передбачити наслідки своїх дій і самостійно управляти діалогом. Рольова гра дає змогу «пережити» комунікативну ситуацію, яка може статися у реальному житті. Студенту імпонує, що під час гри зникає бар'єр між ним і викладачем, сором'язливі та нерішучі мають змогу проявити себе. Найбільшу зацікавленість викликає тематика «У ідальні», «У мага-

зині», «На вулиці», «У податковій», «У лікарні», «На вокзалі» та ін. Наприклад, під час рольової гри «У їдальні», яка допомагає студенту зорієнтуватися у закладах громадського харчування, на столі розкладається навчальне приладдя. Один зі студентів грає роль продавця, інший – касира. Решта студентів по черзі приходять у їдальню і замовляють страви. «У податковій» – студенти заповнюють анкету для отримання індивідуального податкового номера спілкуючись з інспектором податкової, який запитує про інформацію в анкеті або уточнює те, що вже там написано.

Під час рольових ігор використовуються різні види діалогів: мікродіалог – 2–4 взаємні репліки; діалог за моделями викладач – студент, студент – студент; полілог, в якому брали участь 3–5 студентів. Студентам пропонується створювати свої діалоги за однією із моделей, оскільки готуючись до таких ігор і беручи в них участь, вони проявляють не тільки пізнавальну самостійність, а й пізнавальну активність. При цьому завдання викладача полягає у створенні умов для ініціативи студента.

Отже, рольова гра є ефективним інструментом у вивченні української мови іноземними студентами, який стимулює до комунікації українською мовою, сприяє її усвідомленому засвоєнню, розвитку таких якостей у студента як самостійність та ініціативність. Студент може одразу застосувати опрацьовані фрази у реальному житті.

Ефективним методом навчання іноземній мові вважають синквейн. Синквейн або сенкан (від франц. «cinquains», що означає «п'ять») – це п'ятирядкова віршована форма, яка виникла в США на початку 20 століття. Засновницею жанру вважають американську поетесу Аделайду Крепсі, яка надихнулася популярною на той час японською поезією. Синквейн почали використовувати у багатьох країнах світу з дидактичною метою як метод розвитку виразної мови, інтелектуальних та аналітичних здібностей, що уможливило отримання швидкого результату навчання (Качмар, Церковник, 2019).

У першому рядку синквейну записують одне слово, зазвичай іменник чи займенник, яким задається тема синквейну; у другому – описують ознаки і властивості іменника (зазвичай два прикметника); у третьому – зазначають дії, яку виконує іменник (зазвичай три дієслова); у четвертому – записують фразу (зазвичай із чотирьох слів, що належать до різних частин мов), яка розкриває ставлення автора до іменника; у п'ятому рядку наводять синонім до слова, яке визначає тему.

Як приклад наведемо синквейни, складені іноземними студентами:

- 1) *Університет / Річка / Церква*
- 2) *Гарний, аграрний, світлий / Широка, чиста, глибока / Біла, красива, свята*
- 3) *Учити, говорити, читати / Плавати, текти, пити / Вірити, молитися, любити*
- 4) *В університеті я маю багато друзів / Біля річки я відпочиваю / Моя душа тут має спокій*
- 5) *Школа / Море / Спасіння*

Синквейн можна успішно поєднувати з іншими технологіями як традиційного, так і інтерактивного навчання – фонетичними та граматичними вправами, рольовими іграми, презентаціями тощо. Його застосування сприяє створенню позитивної комфортної творчої обстановки на занятті, що дає змогу подолати бар'єр страху говоріння іноземною мовою. Процес навчання стає пізнавальним, цікавішим і захопливим, сприяє швидшому засвоєнню тематичної лексики і цим підвищує мотивацію вивчати українську мову в іноземних студентів.

Інтерактивну взаємодію учасників освітнього процесу забезпечують також інформаційно-комунікативні технології, з упровадженням яких сьогодні модернізується система освіти в Україні. Під час викладання української мови як іноземної автори успішно використовують віртуальне навчальне середовище Білоцерківського національного аграрного університету – платформу MOODLE (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment), на якій розміщують електронні підручники, інтерактивні навчальні посібники, граматичні тренажери, презентації, довідково-інформаційні джерела, аудіо- та відеофайли, контрольні тести та ін.

Для розвитку комунікативних умінь – усного та писемного мовлення, читання та аудіювання – ефективним є використання застосунку Google Meet і платформи відеоконференції ZOOM, які дають можливість здійснювати поділ студентів на підгрупи для відпрацювання діалогів чи монологічних висловлювань, використовувати «віртуальну» дошку, здійснювати презентації

в Power Point, проводити опитування, задавати питання викладачу безпосередньо та ін.

Як дієвий візуальний органайзер і засіб роботи з лексичними одиницями автори використовують «хмару тегів» – відтворення списку слів на єдиному спільному зображенні. За допомогою цього інструменту можна візуалізувати термінологію з певної теми, що сприяє кращому запам'ятовуванню інформації. В нагоді стає, зокрема, такий онлайн-сервіс як WordItOut (<https://worditout.com/>). На рисунку 1 наведено приклад хмари тегів, згенерований за допомогою WordItOut, на виконання завдання скласти речення із наведених слів.

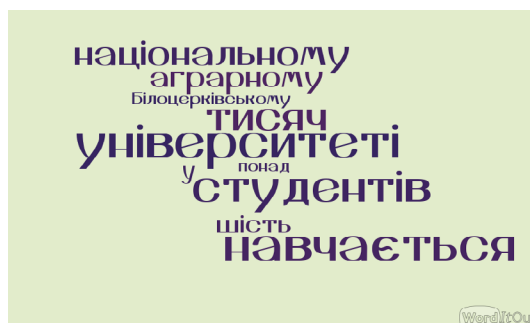

Рис. 1. Приклад «хмари тегів» для складання речення

Викладачі активно застосовують також хмарні сервіси Google, здебільшого Google Chat, Google Drive, Google Docs, а також мобільні додатки і соціальні мережі. Варіативність форматів і нових підходів до спілкування і взаємодії зі студентами має важливе значення, оскільки від цього залежить ефективність навчання української мови як іноземної. Уміння підібрати і застосувати технологію, яка повною мірою відповідає темі і змісту заняття, суттєво впливають на мотивацію студентів до вивчення української мови.

Зазначені вище інструменти інтерактивного навчання доцільно розглядати не тільки стосовно процесу навчання мови, а й процесу соціокультурної адаптації іноземних громадян, які вивчають українську мову поза мовним середовищем з використанням дистанційних технологій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтерактивні методи навчання під час викладання української мови як іноземної є ефективним дидактичним інструментом, який уможливує мовну взаємодію всіх студентів групи, розкриття потенціалу кожного студента. Саме інтерактивні форми сприяють згуртуванню колективу і створенню атмосфери співробітництва в групі. У студентів виникає бажання не тільки продемонструвати власні знання, а й спрямувати їх на загальний результат. Завдяки інтерактивним формам навчання освітній процес стає не тільки пізнавальним, а й захопливим. Активна інтеграція в Європейський освітній і дослідницький простір, вихід України на міжнародну арену освітніх послуг робить викладання української мови як іноземної актуальним та затребуваним, що вимагає від викладачів упровадження в освітній процес найсучасніших та найдієвіших методів, методик та прийомів навчання. Подальше вивчення практики впровадження новітніх методів, методик та прийомів є цікавим та корисним не лише для викладачів української мови як іноземної, а й для фахівців з викладання іноземних мов.

Використані джерела

- Васецька, Л.І., Соловйова О.В. (2020). Інновації в навчанні мови іноземних студентів на довузівському етапі підготовки: методи, підходи та технології. *Гуманітарні виміри сучасної медичної освіти: колективна монографія*. Запоріжжя: ЗДМУ, 75–89.
- Качмар, Н., Церковник, С. (2019). Застосування дидактичного синквейну під час вивчення юридичної англійської у вищій школі. *Соціально-правові студії: науково-аналітичний журнал*. 4(6). 124–129.
- Коваль, Т.І. (2011). Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 6 (26). [file:///C:/Users/Cibermag/Downloads/admin,+546-1630-2-RV%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Cibermag/Downloads/admin,+546-1630-2-RV%20(1).pdf)
- Овдіюк, В. (2017). Новітні інтерактивні технології у практиці викладання української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. (30). 109–120.
- Пометун, О.І. (2007). Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ: СПД Кулінічев Б.М..
- Сисоева, С.О. (2011). Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. Київ: ЕКМО.
- Clarke, M.A. (2015). Creativity in modern foreign languages teaching and learning. 2015. <https://www.heacademy.ac.uk/resource/creativity-modern-foreign-languages-teaching-andlearning>

References

- Vasecz`ka, L.I., Solovjova O.V. (2020). Innovaciyi v navchanni movy` inozemny`x studentiv`na dovuzivs`komu etapi pidgotovky`: metody`, pidxody` ta texnologiyi. Gumanitarni vy`miry` suchasnoyi medy`chnoyi osvity`: kolekty`vna monografiya. Zaporizhzhya: ZDMU, 75–89. (in Ukrainian).
- Kachmar, N., Cerkovny`k, S. (2019). Zastosuvannya dy`dakty`chnogo sinkvejnu pid chas vy`vchennya yury`dy`chnoyi anglijs`koyi u vy`shnij shkoli. Social`no-pravovi studiyi: naukovo-analyt`chny`j zhurnal. 4(6). 124–129. (in Ukrainian).
- Koval`, T.I. (2011). Interakty`vni texnologiyi navchannya inozemny`x mov u vy`shny`x navchal`ny`x zakladax. Informacijni texnologiyi i zasoby` navchannya. 6 (26). file:///C:/Users/Cibermag/Downloads/admin,+546-1630-2-RV%20(1).pdf (in Ukrainian).
- Ovdiyuk, V. (2017). Novitni interakty`vni texnologiyi u prakty`ci vy`kladannya ukrayins`koyi movy` yak inozemnoyi. Vy`kladannya mov u vy`shny`x navchal`ny`x zakladax osvity` na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zv`yazky`. (30). 109–120. (in Ukrainian).
- Pometun, O.I. (2007). Ency`klopediya interakty`vnogo navchannya. Ky`yiv: SPD Kulinichev B. M. (in Ukrainian).
- Sy`soyeva, S.O. (2011). Interakty`vni texnologiyi navchannya dorosly`x: navchal`no-metody`chny`j posibny`k. Ky`yiv: EKMO. (in Ukrainian).
- Clarke, M.A. (2015). Creativity in modern foreign languages teaching and learning. 2015. <https://www.heacademy.ac.uk/resource/creativity-modern-foreign-languages-teaching-andlearning> (in English).

Nataliia Dyman, Assistant of Language Teaching Department, Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine.

Research interests: teaching Ukrainian as a foreign language, interactive teaching methods.

Olena Danilova, Assistant of Language Teaching Department, Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine.

Research interests: teaching Ukrainian as a foreign language, interactive teaching methods.

Yelyzaveta Badran, Assistant of Language Teaching Department, Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Kyiv region, Ukraine.

Research interests: teaching Ukrainian as a foreign language, interactive teaching methods

INTERACTIVE TECHNIQUES FOR TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: FROM THEORY TO PRACTICE

In the article, the authors offer a brief overview of the theoretical basis of interactive teaching methods and share their own experience in teaching Ukrainian as a foreign language to students passing language courses for foreigners at Bila Tserkva National Agrarian University. The authors focused on those tasks for teachers of Ukrainian as a foreign language, which are uttered and explained in the Law of Ukraine “On Higher Education”, namely, the formation of Ukrainian-language competencies in foreign students as a prerequisite for professional training in Ukraine.

The authors present their own ideas on the use of role-playing games in the study of Ukrainian as a foreign language with students from Central Africa and Asia. They also underline some differences in the results of using these techniques when working with students from different countries. Particular attention is paid to the interactive reception of cinquain, which is not very common and typical in foreign language classes with adult students. Information and communication technologies are presented as those that ensure interaction of participants in the educational process, increase the effectiveness of foreign language learning, take into account individual needs and abilities of the individual, ensure continuity and independence of learning. Examples of the use of the university’s virtual learning environment Moodle, video communication platforms, “tag cloud” and other electronic applications are given. The article can be useful not only for a small group of specialists in teaching Ukrainian as a foreign language, but also for teachers of any other foreign language and in some way it encourages colleagues to share their own experience and practice of using interactive techniques in foreign languages.

Keywords: Ukrainian as foreign language, speaking competence, interactive technologies, role play, cinquain, information and communication technologies.